

Media en contraterrorisme

Massamedia zijn ongewild de belangrijkste verspreiders van angst onder de bevolking bij terroristische aanslagen. In plaats van zich te laten meevoeren in een maalstroom van geruchten zouden zij zich gereserveerder kunnen opstellen. Ook de autoriteiten moeten zich niet gek laten maken door de vermeende mogelijkheden van de sociale media bij contraterrorisme.

Massamedia: hoe ver kan de reportage gaan?

Terroristen zijn gericht op het verspreiden van angst onder de bevolking. Ongewild zijn de massamedia daarbij hun belangrijkste handlangers. Zij kunnen dat niet helemaal voorkomen. Dit is hun grote dilemma. Toch is er een wereld van verschil tussen een traditioneel massamedium als krant, radio en TV dat zo nuchter, onderbouwd en terughoudend mogelijk verslag probeert te doen van een terroristische aanslag en een medium dat emotioneel, zonder voldoende feitencontrole, met sensationele inhoud en zonder enige terughoudendheid het nieuws meteen brengt als het geproduceerd wordt. In het laatste geval is de kans groot dat de angst onder de bevolking onnodig versterkt wordt.

Wat kunnen de massamedia het beste doen? In de eerste plaats moeten de massamedia oppassen als zij live verslaggeving bieden onder het label Breaking News. Zij gaan dan al snel niet geverifieerde informatie doorgeven. Bij de aanslag in Boston dit jaar maakten zij aan de lopende band fouten met betrekking tot het aantal doden en gewonden, een vermeende aanslag in de JFK bibliotheek en de arrestatie van verdachten. Zij versloegen ook direct de paniekreacties van de autoriteiten zoals de sluiting van een vliegveld en een deel van het luchtruim, zware controles in de metro enzovoort. In Boston werd zo een ware oorlogstoestand door de autoriteiten zelf gecreëerd die vermenigvuldigd werd door de massamedia, hongerig naar elk nieuwtje in hun live verslaggeving. Terwijl terughoudendheid en dubbel controleren voor je het nieuws brengt juist het devies zou moeten zijn.

In deze tijd waarin mediahypes steeds vaker voorkomen en krachtiger worden draaien dit soort gebeurtenissen steeds sneller uit op een hype. Deze wordt mede geschapen door de mensen zelf met hun sociale media en berichten op de mobiele telefoon. Media en hun ontvangers zwepen elkaar op in een cross-media hype. Filmpjes en geruchten uit sociale media en gemaakt of verspreid via de mobiele telefoon worden al te snel vertoond op TV. Sensatie en de angst niet als eerste te rapporteren zijn daarbij de drijfveer. Zo heeft het filmpje met de Nigeriaanse terrorist in Londen die met een druipende hakbijl in de hand de reden van zijn daad mocht uitleggen ('oog om oog, tand om tand i.v.m. Afghanistan') niet alleen een schokkend maar ook een verkeerd effect gehad. Sommige Islamisten zagen hierin de bevestiging van hun zaak. Wanneer massamedia terroristen de kans geven hun zaak uit te leggen hebben zij tezamen met de door media versterkte angst dubbel succes. Het is een beproefde strategie van Al Qaida om videoboodschappen naar de massamedia te sturen.

Een ander bekend negatief effect is de versteking van stereotypen en vijandbeelden, tegenwoordig vooral ten aanzien van moslims en de Islam. In Boston was een Saoediër ook de eerste verdachte.

Positief is daarentegen veel aandacht voor het individuele leed van onschuldige slachtoffers. Dit is de grootste antireclame voor de terroristische daad. Hetzelfde geldt voor aandacht voor alle tegengebaren zoals stille marsen, kransen op straat, sterke toespraken van bestuurders en alle tekenen van: dit zal ons niet klein krijgen.

Twijfelachtig zijn daarentegen de oproepen van autoriteiten om via de massamedia mensen naar tips te vragen en zelfs naar daders te laten zoeken zonder heel specifieke opsporingsinformatie te geven. Via de sociale media kan dit ontaarden in een soort heksenjachten. Die passen al snel in de stereotype vijandbeelden. In Boston werden aanvankelijk de verkeerde verdachten aangegeven. Er kwamen honderdduizenden tips, foto's en filmpjes binnen die de politie niet of nauwelijks kon verwerken. Ze hebben hen wel enigszins geholpen in dit geval, maar het is steeds de vraag of eigen recherchewerk niet sneller en doeltreffender is. De politie heeft nog niet de middelen om snel het kaf van het koren te scheiden. Hiermee komen we bij de rol van de sociale media in contraterrorisme.

Sociale media: een gemengde zegen

Sociale media spelen een steeds belangrijkere rol in de crisiscommunicatie. Zij zijn hierbij een gemengde zegen. Aan de ene kant kunnen zowel de bevolking als de autoriteiten elkaar hiermee zeer snel en doeltreffend informeren. Potentiële slachtoffers melden hun familie en bekenden dat zij veilig zijn. Autoriteiten geven actuele en betrouwbare informatie. Aan de andere kant is de informatie in sociale media voor het overgrote deel gehaast en onbetrouwbaar. Zij creëren een enorme informatieoverdood vol met speculatie, geruchten en misinformatie. Op de dag van de aanslagen in Boston en in Londen werden miljoenen Tweets en Facebook-berichten gegenereerd. In Boston kwamen meteen tien verschillende hashtags waarin de berichten verzameld werden. In noodsituaties weet de bevolking onjuiste geruchten meestal snel te corrigeren via sociale media, maar in Boston was dit een onbegonnen zaak. Tientallen geruchten werden tegelijkertijd verspreid door zowel sociale als massamedia.

De politie van Boston deed zijn uiterste best misinformatie te corrigeren via Twitter. Zij deed op dit medium ook twee keer een informatieverzoek aan de bevolking. De eerste keer om filmpjes van het parcours vlak bij de aanslag en de tweede keer om algemene tips van de bevolking. Hierop kwamen 300.000 reacties. Het op deze wijze inzetten van de bevolking bij de opsporing vormt eveneens een tweesnijdend zwaard. Het kan de gouden tip bevatten, maar het kan ook een volgende lawine aan geruchten, heksenjachten en uitingen van discriminatie in gang zetten. Autoriteiten moeten beseffen dat zij geen enkele greep hebben op het vervolg. Bij massamedia kan men nog min of meer verantwoordelijke journalisten aanspreken, bij sociale media is dat niet het geval. Het beste advies aan de autoriteiten is dat zij zichzelf moeten blijven, op hun eigen recherchewerk en routines vertrouwen en slechts heel gericht om steun van de bevolking moeten vragen. Opsporing Verzocht komt immers ook niet met ongerichte vragen.

Dezelfde houding zouden de autoriteiten moeten aannemen bij informatie contra terrorisme in de sociale media. Het is zaak hier een baken van rust en betrouwbaarheid te worden in de geruchtenstroom. Creëer direct een hashtag op Twitter en een Facebook pagina en maak hier reclame voor. Geef op deze adressen alleen de meest cruciale informatie die zoveel mogelijk gerust stelt. Corrigeer feitelijk de belangrijkste onjuistheden. Verwijs alleen naar betrouwbare websites met aanvullende informatie. Ga niet in discussie. Verkondig exact hetzelfde in de massamedia. Dit is de enige manier om overeind te blijven in het cross-mediale geweld van de golf van berichtgeving rond terroristische aanslagen.